
Natya Shastra Chapter 35

నాట్యశాస్త్రమ్ అధ్యాయః ౩౫

Document Information

Text title : naaTyashaastra adhyaaya 35

File name : natya35.itx

Category : nATyashAstra, major_works, bhārata

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Sage Bharata

Transliterated by : hareshbakshi at hotmail.com

Proofread by : hareshbakshi at hotmail.com

Latest update : March 4, 2003

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

నాట్యశాస్త్రమ్ అధ్యాయః 3౫

॥ శ్రీరస్తు ॥

భరతమునిప్రణీతం నాట్యశాస్త్రమ్
అథ పంచత్రింశోఽధ్యాయః ।
విన్యాసం భూమికానాం చ సమ్ప్రవక్ష్యామి నాటకే ।
యాదృశో యస్య కర్తవ్యో విన్యాసో భూమికాస్వథ ॥ ౧ ॥
గతివాగజ్గచేష్టాభిః సత్త్వశీలస్వభావతః ।
పరీక్ష్య పాత్రం తజ్జస్తు యుజ్ఞ్యాద్ భూమినివేశనే ॥ ౨ ॥
తస్మిన్నన్విష్య హి గుణవాన్ కార్యా పాత్రసమాశ్రయా ।
న భేదజననం బుద్ధేరాచార్యస్య భవిష్యతి ॥ ౩ ॥
ఆచార్యః పాత్రజాంశ్చైవ గుణాజ్ఞాత్వా స్వభావజాన్ ।
తతః కుర్యాద్ యథాయోగం నృణాం భూమినివేశనమ్ ॥ ౪ ॥
అజ్గప్రత్యజ్గసంయుక్తమహీనాజ్గం వయోన్వితమ్ ।
స స్థూలం న కృశం చైవ న దీర్ఘం న చ మన్థరమ్ ॥ ౫ ॥
శ్లిష్టాజ్గం ద్యుతిమన్తం చ సుస్వరం ప్రియదర్శనమ్ ।
ఏత్తైర్గుణైశ్చ సంయుక్తం దేవభూమిషు యోజయేత్ ॥ ౬ ॥
స్థూలం ప్రాంశుం బృహద్దేహం మేఘగమ్భిరనిస్వనమ్ ।
రాద్రస్వభావనేత్రం చ స్వభావభ్రుకుటీముఖమ్ ॥ ౭ ॥
రక్షోదానవదైత్యానాం భూమికాసు ప్రయోజయేత్ ।
పురుషాణాం ప్రయోగస్తు తథాజ్గక్రీయయాన్వితః ॥ ౮ ॥
సునేత్రసుభ్రువః స్వజ్ఞాః సులలాటాః సునాసికాః ।
సోష్ఠాః సుగణ్ఠాః సుముఖాః సుకణ్ఠాః సుశిరోధరాః ॥ ౯ ॥
స్వజ్గప్రత్యజ్గసంయుక్తా న దీర్ఘా న చ మన్థరాః ।

న స్థూలా న కృతాశ్చైవ స్వభావేన వ్యవస్థితాః ॥ ౧౦ ॥
 సుశీలా జ్ఞానవంతశ్చ తథా చ ప్రియదర్శనాః ।
 కుమారరాజభూమౌ తు సంయోజ్యాశ్చ నరోత్తమాః ॥ ౧౧ ॥
 ఆజైరవికల్పైర్ధీరం స్ఫుటం వసనకర్మణి ।
 న దీర్ఘం వైవ చ స్థూలమూహాపోహవిచక్షణమ్ ॥ ౧౨ ॥
 ఆదీనం చ ప్రగల్భం చ ప్రత్యుత్పన్నవినిశ్చయమ్ ।
 సేనాపతేరమాత్యానాం భూమికాసు ప్రయోజయేత్ ॥ ౧౩ ॥
 పిఙ్గాక్షం ఘోణనాసం చ నేత్రముచ్చమథాపి వా ।
 కఇచ్ఛుక్తిశ్రోత్రియాదీనాం భూమికాసు నియోజయేత్ ॥ ౧౪ ॥
 ఏవమన్యేష్యపి తథా నాట్యధర్మవిభాగతః ।
 దేశవేషానురూపేణ పాత్రం యోజ్యం స్వభూమిషు ॥ ౧౫ ॥
 మన్థరం వామనం కుబ్జం వికృతం వికృతాననమ్ ।
 విష్టబ్ధనేత్రం కాణాక్షం స్థూలం చిపిటనాసికమ్ ॥ ౧౬ ॥
 దుర్జనం దుస్వభావం చ వికృతాచారమేవ చ ।
 దాసభూమౌ ప్రయుజ్ఞోత బుధో దాసాఙ్గసమ్భవమ్ ॥ ౧౭ ॥
 ప్రకృత్యాఽతికృశం ఙ్గామం తపఃశ్రాన్తేషు యోజయేత్ ।
 తథా చ పురుషం స్థూలముపరోధేషు యోజయేత్ ॥ ౧౮ ॥
 యది వా నేదృశాః సన్తి ప్రకృత్యా పురుషా ద్విజాః ।
 ఆచార్యబుద్ధ్యా యోజ్యాస్తు భావచేష్టాస్వభావతః ॥ ౧౯ ॥
 యా యస్య సదృశీ చేష్టా హల్కృత్తమాధమమధ్యమా ।
 స తథాఽఽచార్యయోగేన నియమ్యా భావభావినీ ॥ ౨౦ ॥
 అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భరతానాం వికల్పనమ్ ।
 భరతాశ్రయాశ్చ భరతో విదూషకః సౌరికస్తథా నాస్తి ।
 నస్తి ససూత్రధారో నాట్యరసో నాయకశ్చైవ ॥ ౨౧ ॥
 ముకుటాభరణవికల్పౌ విజ్ఞేయో మాల్యవస్తువివిధైశ్చ ।
 కారకకుశీలవాద్యా విజ్ఞేయా నామతశ్చైవ ॥ ౨౨ ॥
 ధుర్యవదేకో యస్మాదుద్ధారోఽనేకభూమికాయుక్తః ।

భాణ్ణగ్రహోపకరణైనాట్యం భరతో భవేత్ తస్మాత్ || ౨౩ ||

లోకాహృదాశ్రయకృతా సర్వప్రకృతిప్రచారసంయుక్తా |
నానాశ్రయాం ప్రకురుతే తథా చ నారీ తు సర్వత్ర || ౨౪ ||

ప్రత్యుత్పన్నప్రతిభో నర్మకృతో నర్మగర్భనిర్భేదః |
చేదవిదూషితవచనో విదూషకో నామ విజ్ఞేయః || ౨౫ ||

తూర్యతిస్తు నరః సర్వాతోద్యప్రవాదనే కుశలః |
తూరపరిగ్రహాయుక్తో విజ్ఞేయస్తౌరికో నామ || ౨౬ ||

నటనృతి ధాత్వర్థోఽయం భూతం నాటయతి లోకవృత్తాన్తమ్ |
రసభావసత్వయుక్తం యస్మాత్ తస్మాన్నటో భవతి || ౨౭ ||

స్తుత్యభివాదనకృతైర్మధురైర్వాక్యైః సుమగ్గలాచారైః |
సర్వ స్తౌతి హి లోకం యస్మాత్ తస్మాద్భవేద్వాదీ || ౨౮ ||

భావేభ్యో బహుధాఽస్మిన్ రసా వదతి నాట్యయోగేషు |
ప్రాకృతసంస్కృతపాఠ్యో నస్తీ నామేతి స జ్ఞేయః || ౨౯ ||

గీతస్య చ వాద్యస్య చ పాఠ్యస్య చ నైకభావవిహితస్య |
శిష్టోపదేశయోగాత్ సూత్రజ్ఞః సూత్రధారస్తు || ౩౦ ||

యస్మాత్ యథోపదిష్టాన్ రసాంశ్చ భావాంశ్చ
సత్వసంయుక్తాన్ |

భూమివికల్పైర్నయతి చ నాట్యకరః కీర్తితస్తస్మాత్ || ౩౧ ||

చతురతోద్యవిధానం సర్వస్య తు శాస్త్రభే దవిహితస్య |
నాట్యస్యాన్తం గచ్ఛతి తస్మాద్వై నాయకోఽభిహితః || ౩౨ ||

నానాప్రకృతిసముత్థం కరోతి యః శీర్షకం ముకుటయోగే |
వివిధైర్వైషవిశేషైః స చ కుటకారస్తు విజ్ఞేయః || ౩౩ ||

భాణ్ణకవాద్యజ్ఞా యా లయతాలజ్ఞా రసానువిధా చ |
సర్వాగ్గసున్దరీ వై కర్తవ్యా నాటకీయా తు || ౩౪ ||

యస్త్వాభరణం కుర్యాద్ బహువిధవిహితం స చాభరణః |
యశ్చోపకరణయోగాత్ స తేన నామ్నాఽభిధాతవ్యః || 3x ||

యో వై మాల్యం కురుతే పఞ్చవిధం మాల్యాకృత్ స విజ్ఞేయః |
యశ్చాపి వేషయోగం కురుతే స చ వేషకారీ తు || 3౬ ||

చిత్రజ్ఞశ్చిత్రకరో వస్త్రస్య రజ్జానాత్తథా రజకః ।
జత్వశ్మలోహకాష్టైర్ధ్రవ్యకరైః కారుకశ్చైవ ॥ ౩౭ ॥
నానాతోద్యవిధానే ప్రయోగయుక్తః ప్రవాదనే కుశలః ।
అతోద్యోఽప్యతికుశలో యస్మాత్ స కుశలవో జ్ఞేయః ॥ ౩౮ ॥
యద్యత్ సమాశ్రయన్తే శిల్పం వా కర్మ వా ప్రయోగం వా ।
తనైవోపగతగుణా విజ్ఞేయా నామతః పురుషాః ॥ ౩౯ ॥
ఏవం తు నాటకవిధౌ జాతిర్నటసంశ్రయా బుద్ధైర్యేయా ।
నాట్యోపకరణయుక్తా నానాశిల్పప్రసక్తా చ ॥ ౪౦ ॥
ఉక్తోఽత్ర భూమికాన్యాసః ప్రయోక్తారశ్చ యోగతః ।
ఆదిష్టం నాట్యశాస్త్రం చ మునయః కిమిహోఽచ్యతామ్ ॥ ౪౧ ॥
ఇతి భరతీయే నాట్యశాస్త్రే భూమికావికల్పాధ్యాయః పంచుత్త్రింశః ॥ ౩౫ ॥

Encoded by Haresh BakShi hareshbakShi@hotmail.com

——
Natya Shastra Chapter 35

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

